

หลักธรรมในนวโกวาทกับการนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต ในสังคมยุคดิสรรับชั้น*

The NAVA KOVADA's Principles As the Means of Living in the Disruption Society

กฤษณา วรณกลาง และภาณุวัฒน์ ปักด้วงค์
Kritsana Wannaklang and Panuwat Pakdeewong
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: kritsanaw@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาจากหลักธรรมนวโกวาท 2) เสนอแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่จากหลักธรรมนวโกวาท โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร ในลักษณะการสำรวจวิเคราะห์เนื้อหาของหลักธรรมจากหนังสือนวโกวาทที่นิพนธ์โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้มาโดยความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อนำไปสู่การออกแบบแนวทางในการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิสรรับชั้นหรือสังคมยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้าในการตรวจสอบข้อมูล นำเสนอในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักธรรมของนวโกวาทมีอยู่ด้วยกัน 10 ธรรมบท แต่ละบทมีอรรถะของความหมายที่ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมและหลักในการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิต มองว่า หัวใจสำคัญของหลักในการดำรงและดำเนินชีวิตจากนวโกวาทอยู่ที่คำว่า “สติ”
2. แนวทางการดำรงชีวิตอยู่ที่หลัก “โพชฌงค์” หรือการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันตัวเอง นั่นคือ “การรู้สภาพแห่งตน-รู้จักของตน-รู้ธรรมในการรักษาตน-รู้การกระทำให้ตน” โดยมีแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่จากหลักธรรมนวโกวาทอยู่ที่การดำเนินชีวิตที่ “มีและใช้” สติ สัมผัสปัญญะกับหิริ โอตตัปปะ เป็นกลไกทุกกิจกรรมของการใช้ชีวิตประจำวัน ในลักษณะของการตระหนักรู้เท่าทันเหตุปัจจัยใช้ปัญญา

---

*ได้รับบทความ: 13 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 12 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 กันยายน 2565
Received: March 13, 2022; Revised: September 12, 2022; Accepted: September 30, 2022

ในการจัดการชีวิต ดำเนินชีวิตแบบ “เรียนให้รู้-ดูให้ทัน-ผันให้เป็น-เย็นให้ได้” อันเป็นการดำเนินชีวิตที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรู้และมีสติ กับมีแนวทางในการนำหลักนวกวาทลงสู่การดำรงและดำเนินชีวิตด้วยหลักโพชฌงค์ ด้วยการนำลงสู่สังคมในลักษณะการจัด “การศึกษาที่แท้จริง” ที่ทำให้ “ธรรม” เป็นหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและหรือคนในสังคม

คำสำคัญ: หลักธรรมในนวกวาท; การนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต; สังคมยุคดิจิทัล

Abstract

The research objective were to; 1) Study and analyze the principle of Navakovada and 2) provide the MEANS of Living in Disruptive Society by mean of the principle of Navakovada. The Navagovadawrote by Somdet Phramahasamanachao Kromphraya Vajiranavarorasa which recruited by 5 academic dignitaries was the main document. Qualitative Research Technique; documentary research method; was employed. Content analysis and triangulation were as data analysis technique and report by analytic description.

The research results find that:

1. 10 groups of the principle were found and all of them led to talk about the daily life' behaviors, So the center of them was “Sa-ti”.
2. “Bojjhaṅga”; by mean of the meaning in “Bojjhaṅga” principle; was shown as the mainly principle of these means because persons must have been aware of the fact sin these society and it will shown that: to be aware of their self, to be aware of their mind, to be aware of principle of their life and to be aware of their action. So; having and maneuvering; of “Sati - Sumpachunya” and “Hiri- Oottuppa”with Bojjhaṅga; were as mechanism of these Means in order to be aware of live or learn to live as; learn to know - learn to live- learn to flexible- learn to endurance; and ready or have ability to changes their life -with “Sati”. So; Their manipulation have based on the education which led by principle of Dhamma.

Keywords: The NAVAKOVADA's Principles; the Means of Living; Disruption Society

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตของคนในยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ (Disruption Society) มีความสับสนวุ่นวายอันเนื่องมาจาก สภาพของสังคมที่มีความเร็วมากในการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญคือ การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการสื่อสาร และผลจากการเปลี่ยนแปลงนั้นก็ไม่สามารถหวนคืนสภาพของสังคมให้กลับคืนมาดังเดิมได้โดยง่าย หรือไม่กลับมาเลย เพราะการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ (Disrupt) คือ การไม่หยุดนิ่งของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนานี้ เกิดจาก “มนุษย์” เพื่อตอบสนองความต้องการของ “มนุษย์” สิ่งที่ได้จากการพัฒนา คือ นวัตกรรมใหม่ๆ ที่สร้างประโยชน์ให้คนกลุ่มหนึ่ง และอาจจะทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่งเสียประโยชน์ไป (Coraline Team, 2019)

กรณีนี้ ทำให้เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับหรือ Disrupt ที่เกิดจากเทคโนโลยี อันเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพทำให้โลกก้าวไปข้างหน้าด้วย “ความเร็ว” และ “ความแรง” และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่มีอยู่เดิม ไปสู่สภาพใหม่อย่างรวดเร็ว และไม่มีทางเปลี่ยนแปลงกลับมาสู่สภาพเดิมได้อีก

ดังนั้น ในวิถีการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนในอนาคต ย่อมหนีไม่พ้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ หรือ Disrupt จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีไปได้ดังที่ ภาณุวัฒน์ ภักดิ์วงศ์ และกฤษฎา วรรณกลาง (2563, หน้า 91-112) กล่าวไว้ในบทความชื่อ

นโนโวกาท์กับการเป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิตของคนในยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ (Disruptive Society) ไว้ว่า ผลกระทบจากการการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ (Disrupt) ก่อให้เกิดภาวะที่ทำให้คนในสังคมปราศจากสติและความยั้งคิดในการดำรงชีพและดำเนินชีวิต เนื่องมาจากการเสพข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก ปราศจากกระบวนการคิดและตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเพียงด้านเดียว และอาจเป็นการตัดสินใจที่เรียกว่า “มโน” ไปเองของบุคคลผู้นั้น และส่งผลต่อการเกิดระบบค่านิยมที่ไม่ถูกต้องกับการดำเนินวิถีและวิถีในการดำรงชีพและดำเนินชีวิตของคนยุคใหม่หรือคนในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับ (Disrupt) อีกประการหนึ่งด้วย

สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่า คนในยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ขาดหลักยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำรงชีพและดำเนินชีวิต หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ขาดหลักธรรมที่ถูกต้องในการดำรงชีพดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม นั่นเอง

ผลกระทบจากการใช้ชีวิตในสภาพดังกล่าว “คน” จึงต้องการเครื่องมือที่เหมาะสมในการควบคุมพฤติกรรมแห่งตน ซึ่งสังคมไทยมีเครื่องมืออื่นๆ อยู่แล้ว แต่มิได้มีการนำมาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม หากแต่ละเลยและลืมนึกอย่างจงใจจนเห็นได้ชัด ซึ่งนั่นคือ การบวชเรียนของเพศชายหรือแม้แต่การศึกษาในหลักสูตรธรรมศึกษาของเพศหญิงเพื่อศึกษาหลักธรรมในพระไตรปิฎกและนำมาใช้อย่างจริงจังในสังคมหลังจากได้ลาสิกขาบทหรือสำเร็จการศึกษาแล้ว

การบวชเพื่อเรียนดังกล่าว จัดได้ว่าเป็น
อุปายในการพัฒนามนุษย์ของสังคมไทย
ให้มีสมรรถนะในการรู้เท่าทันพฤติกรรมของตน
พฤติกรรมของคน และวิธีการในการรับมือกับ
พฤติกรรมของมนุษย์เหล่าต่างๆ ในสังคมที่ตนเอง
จะต้องไปเผชิญหน้าอยู่ ซึ่งเดิมที่จะเป็นการศึกษา
พระไตรปิฎก ภาษาอมคหรือภาษาบาลี หรือภาษา
สันสกฤตหรือวิชาต่างๆ ตามที่ท่านพระครูอุปัชฌาย์
หรือพระอาจารย์ผู้บวชให้ จะเป็นผู้ประสิทธิ์
ประสาทวิชาเหล่านั้นให้แก่พระบวชใหม่เพื่อ
ประโยชน์ของศิษย์ในอนาคต

ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงประมวล
หัวข้อธรรมจากพระไตรปิฎกสำหรับสั่งสอนอบรม
และศึกษาเล่าเรียนของพระบวชใหม่หรือพระนวกะ
โดยเฉพาะ เพื่อให้เรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย เรียกว่า
หนังสือ “นวโกวาท” มีองค์ประกอบ 3 ส่วน
โดยส่วนต้นเป็น วินัยบัญญัติ หรือศีลของภิกษุ
ส่วนกลางเป็น ธรรมวิภาค คือธรรมที่ต้องแยก
คัดจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น ธรรมที่มี 2 ข้อย่อย
รวมไว้หมวดหนึ่ง มี 3 ข้อย่อยรวมไว้หมวดหนึ่ง
เป็นต้น และส่วนหลังเป็น คิปปิปฏิบัติ คือหลักปฏิบัติ
และหลักควรเว้นสำหรับคฤหัสถ์หรือชาวบ้านทั่วไป
เช่น อบายมุข เป็นต้น หนังสือดังกล่าวจึงจัดเป็น
เครื่องมือสำคัญในการชี้แนะทางการดำรงชีวิตใน
สังคมผ่านกระบวนการ การศึกษาเรียนรู้ตามหลัก
พระพุทธศาสนา

ปัจจุบัน นอกจากจะมีการรจนาเป็นฉบับ
ของสงฆ์หรือนักบวชแล้ว ยังมีฉบับที่จัดพิมพ์เป็น
ของประชาชนโดยเป็นการจัดหมวดหมู่ข้อธรรม

และแยกย่อยแปลความของคำในหลักธรรม
ข้อต่างๆ เข้าไว้เพื่อการศึกษาเรียนรู้และแปรไปสู่
การปฏิบัติในวิถีชีวิตต่อไป

กรณีดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาถ้อยคำใน
หนังสือฉบับดังกล่าวแล้ว กล่าวได้ว่า เป็นข้อธรรม
หรือหลักธรรมที่กล่าวถึงพฤติกรรมของคนในสังคม
หลักในการใช้ชีวิตของคนในสังคมและเป็น
เครื่องมือที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม
ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงผลและเหตุของพฤติกรรม
คนในสังคม และการกล่าวถึงพฤติกรรมดังกล่าว
ข้างต้น มิได้เป็นเพียงเฉพาะบุคคลเท่านั้น หากแต่
ยังกล่าวรวมถึงพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคม
ซึ่งในหนังสือใช้คำว่า “บริษัท” ที่ในความหมาย
โดยธรรมแปลว่า กลุ่มคน (แต่ในความหมายทาง
โลกแปลว่า องค์กรทางธุรกิจ) ทำให้นวโกวาท
ฉบับประชาชน มิได้เป็นเพียงหนังสือที่ใช้สอน
พระบวชใหม่หรือพระใหม่ แต่หมายรวมถึงสามารถ
สอนคนในสังคมให้นำหลักธรรมไปใช้ในการชีวิต
ประจำวันได้ด้วย

หากได้มีการกระตุกคิดและย้อนคิดกับมี
ความเป็นไปได้ที่จะนำ “สิ่ง” นั้นกลับคืนมาสู่สังคม
ไทยได้ ก็จะมีคุณูปการแก่คนในสังคมได้เป็นอย่างดี
ยิ่ง เพราะ “นวโกวาท” เป็นเครื่องมือทางสังคมที่
เคยส่งผลให้กุลบุตรไทยได้เป็นผู้นำในสังคมใน
ฐานะ “บัณฑิต” ของสังคมมาแล้ว หากนำมาคลี่
ให้เห็นภาพความจริงที่ถูกต้อง และดึงมาใช้อย่าง
เหมาะสม สิ่งปรากฏในหนังสือดังกล่าวก็จะช่วย
ปลุกความคิด ปลุกสติให้คนยุคใหม่รู้เท่าทันกระแส
เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวน
กลับหรือ Disrupt เราอยู่ ซึ่งหากคนในสังคมไทย

ยุคนี้ได้ื่อนนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงและดำเนินชีวิต ก็น่าจะทำให้สังคมไทยย้อนกลับมาสู่เส้นทางที่ดีได้เช่นกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาจากหลักธรรมนวกวาท
2. เสนอแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่จากหลักธรรมนวกวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นเทคนิคหลักและใช้หลักธรรมจากเอกสารนวกวาทใน (ฉบับประชาชน) (ม.ป.ป.) เป็นเอกสารหลักในการวิเคราะห์เนื้อหาผ่านเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน กับนำหลักธรรมข้างต้นมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลักในการวิเคราะห์โดยมีนัยสำคัญของคำหรือ Thematic Unit เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ทั้งจากแหล่งข้อมูลเชิงเอกสารและบุคคล จากนั้นจึงนำเสนอโดยใช้เทคนิคการพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

นวกวาทเป็นองค์ความรู้ของความเป็นจริงของชีวิต เริ่มตั้งแต่หลักธรรมทำให้ชี้ให้เห็นได้

ว่า “ธรรม” เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมและกำกับพฤติกรรมของตนเอง ในการดำเนินชีวิต

นวกวาทประกอบด้วยข้อธรรม 10 หมวดที่ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมและหลักในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่คำว่า สติและสัมปชัญญะ ในกระบวนการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ผู้วิจัยพบว่า หลัก “โพชฌงค์” หรือการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันตัวเอง นั่นคือ “การรู้สภาพแห่งตน-รู้จิตของตน-รู้ธรรมในการรักษาตน-รู้การกระทำให้ตน” โดยหลักโพชฌงค์ หรือธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้หรือองค์ของผู้ตรัสรู้ ประกอบด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) 1) สติ (สติสัมโพชฌงค์) ความระลึกได้ สำนึกพร้อมอยู่ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับเรื่อง 2) ธัมมวิจยะ (ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์) ความเพียรธรรม ความสอดส่องสืบค้นธรรม 3) วิริยะ (วิริยสัมโพชฌงค์) ความเพียร 4) ปีติ (ปีติสัมโพชฌงค์) ความอิ่มใจ 5) ปัสสัทธิ (ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์) ความสงบกายใจ 6) สมาธิ (สมาธิสัมโพชฌงค์) ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วในอารมณ์ 7) อุเบกขา (อุเบกขาสัมโพชฌงค์) ความมีใจเป็นกลาง เพราะเห็นตามเป็นจริง

การนำไปใช้สามารถนำไปใช้ในการฝึกสติฝึกจิต และฝึกพฤติกรรม ผ่านกระบวนการทางการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัยาศัย สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่หรือสังคมยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างผกผันและไม่หวนกลับหรือ Disruptive Society บนฐานการใช้หลักธรรมจากนวกวาท อยู่ที่ว่าทำความเข้าใจในเจตนาที่แท้จริงของหลักธรรม และการมีวิถีการดำเนินชีวิตที่

“มีและใช้” สติ สัมปชัญญะ กับ หิริ โอตตัปปะ เป็นกลไกการดำเนินชีวิตของทุกกิจกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน ในลักษณะของการตระหนักรู้เท่าทันเหตุปัจจัย ใช้ปัญญาในการจัดการชีวิต และดำเนินชีวิตแบบ “เรียนให้รู้-ดูให้ทัน-ผันให้เป็น-เย็นให้ได้” ด้วยหลักโพชฌงค์ อันเป็นการดำเนินชีวิตที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรู้และมีสติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผล ผู้วิจัยนำเสนอความคิดจากการศึกษาข้อธรรมและความหมายในข้อธรรมในระดับโลกียธรรมเพื่อนำไปใช้ในการสร้างแนวทางการปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไปในสังคม โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ม.ป.ป.)

1. หลักธรรมของนวโกวาทมีอยู่ด้วยกัน 10 ธรรมบท แต่ละบทเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตเป็นหลักในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของบุคคลและดำเนินชีวิตในสังคมของบุคคล หัวใจสำคัญของหลักธรรมนวโกวาทอยู่ที่คำว่า “สติ” และแนวทางการดำรงชีวิตอยู่ที่หลัก “โพชฌงค์” ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันกับการดำเนินชีวิตอย่างรู้ตัวเท่าทันตัวเอง นั่นคือ “การรู้สภาพแห่งตน-รู้จิตของตน-รู้ธรรมในการรักษาตน-รู้การกระทำของตน” ผลจากการศึกษาถึงองค์ความรู้เมื่อนำมาอธิบายในเชิงการนำไปใช้ในเชิงโลกียธรรมพบว่าองค์ความรู้ที่เป็นข้อธรรมสามารถนำไปใช้ในระบโลกียธรรมหรือในระดับปุถุชนได้ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมกำกับพฤติกรรมทั้งทาง

ความคิดและการกระทำของคน

นอกจากนี้ ยังมีข้อธรรมที่เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมของตน บุคคลและองค์กรบุคคลในลักษณะที่มีความละเอียดอ่อนต่อการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้พฤติกรรมของบุคคลหรือองค์กรบุคคล

ดังนั้น การทำให้ “ธรรม” เป็น หนึ่งเดียวกับ “การดำเนินชีวิต” จึงเป็นเรื่องสำคัญที่มาเติมเต็มและสร้างสมดุลให้กับการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559)

จึงกล่าวในที่สุดได้ว่า นวโกวาทเป็นการสรุปหรือประมวลข้อธรรม ที่เป็น “ธรรม” กับ “การใช้ชีวิต” กับ “การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน” หรือทำให้เห็นว่า ธรรมกับการใช้ชีวิตเป็นเรื่องเดียวกัน นั่นคือต้องมีความเข้าใจในชีวิตหรือเข้าใจในความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องเป็นพื้นฐาน เมื่อบุคคลหรือองค์กรบุคคลตระหนักรู้ว่าชีวิตหรือความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าที่สุด และปัจจัยภายนอกเป็นเพียงสิ่งที่มาอำนวยความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่านั้น การกระทำของบุคคลหรือองค์กรบุคคลในสังคมก็จะนำไปสู่สังคมที่สงบสุขนั่นเอง

2. การนำหลักธรรมของนวโกวาทไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพราะ “นวโกวาท” มิได้เป็นเพียงหนังสือที่ใช้สอนพระบวชใหม่หรือพระใหม่ แต่หมายรวมถึงหนังสือประมวลข้อธรรมที่สามารถนำไปสอนคนในสังคมให้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วย ตัวอย่างเช่น เพราะการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีนั้น

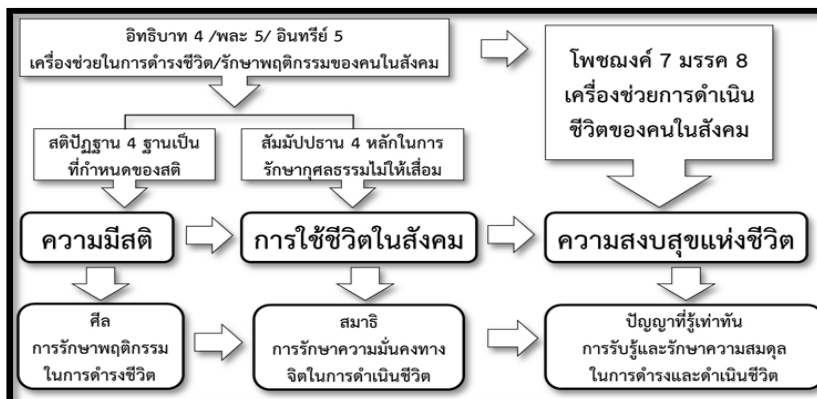

บุคคลจึงต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในเหตุผลของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมตลอดเวลา หรือหมั่นพิจารณาความจริงของโลกอยู่เนืองๆ ทุกวัน อันเป็นการดำเนินชีวิตคล้อยตามหลักธรรมที่เรียกว่า “อภินิพิจจเวกขณ 5” ได้แก่ 1) การพิจารณาทุกวันๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความแก่ไปได้ 2) การพิจารณาทุกวันๆ ว่า เรามีความเจ็บป่วยเป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความเจ็บป่วยไปได้ 3) พิจารณาทุกวันๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความตายไปได้ 4) การพิจารณาทุกวันๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น 5) การพิจารณาทุกวันๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่วซึ่งการฝึกคิดอย่างนี้ทุกวัน จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของเราให้ไม่ประมาท และเมื่อทุกคนทำได้อย่างนี้ ก็จะทำให้กลายเป็นวิถีของพฤติกรรมทางบวกของคนในสังคมได้ในที่สุด หรือ การสร้างวิถีชีวิตของคนในสังคมให้เป็นพฤติกรรมทางบวกที่ย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมอื่นๆ มาช่วยไม่ให้ท้อถอยหรือหวั่นไหวจนยอมแพ้เลิกทำเป็นต้น ทำให้เห็นถึงการใช้หลักธรรมวิจัยหรือ

วิจัยสัมโพชฌงค์ ในหลักธรรมโพชฌงค์ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต และทำให้เห็นการดำเนินชีวิตด้วยหลักเหตุผล ตามหลักสติและสัมปชัญญะตามไปด้วยเช่นกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559)

สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นนี้คือ การแปลความหมายทางภาษาระหว่างภาษาโลกกับภาษาธรรม และความเชื่อมโยงความหมายในข้อธรรมกับพฤติกรรมของคนในสังคม และการดึงความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติระหว่างข้อธรรมกับการกระทำของคนนั่นเอง

3. การนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนกลับมาที่การนำหลักธรรมในนวโกวาทไปสู่การปฏิบัติในสังคมยุคใหม่ สังคมที่มีความสับสนทั้งในความคิดและในทางปฏิบัติ สังคมที่ต้องการการมีสติสัมปชัญญะในการดำรงชีพ และการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง การนำหลักธรรมทั้ง 10 หมวดที่มีความเป็นระบบและมีการจัดระเบียบเชิงพฤติกรรมเข้าไว้แล้วมาแปรสภาพและนำไปสู่การกระพริบปฏิบัติในวิถีชีวิต จะนำไปสู่การสร้างความสุขในชีวิตตามอัตภาพได้ดังกรอบภาพความคิดข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบคิดการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ในภาพอาจอธิบายได้ว่า เมื่อคนมีสติสัมปชัญญะในการดำรงชีพและดำเนินชีวิตในสังคม โดยอาศัยหลักธรรมในข้อที่ว่าด้วยเรื่องสติปัฏฐาน 4 ซึ่งมีความหมายถึงการสำรวจตัวตนของเราให้มีความสุภาพเรียบร้อยทั้งทางกาย อารมณ์หรือเวทนา ความรู้สึกหรือจิต และความระลึกถึงตนได้ในเวลานั้นๆ หรือธรรม (หรือที่เรียกว่า สติสัมปชัญญะในเวลานั้น) ก็จะทำให้การกระทำของเราอยู่ในสถานะที่เป็นปกติ สถานะที่ไม่คล้อยตามคำเชิญชวนหรือทำลายจากภายนอก และก่อให้เกิดการกระทำต่างๆ ในชีวิตของตน และสัมพันธ์กับคนหรือดำเนินชีวิตในสังคมกับบุคคลอื่นๆ หรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ ได้อย่างเป็นสุข

หากแต่เมื่อขาดสติสัมปชัญญะ การกระทำของเราก็จะคล้อยตามคำทำลายหรือเชิญชวนจากผู้อื่นให้กระทำในทิศทางหรือวัตถุประสงค์ตามที่เขานั้นต้องการไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบก็ได้ และนั่นหมายถึงทุกขเวทนาที่จะเกิดขึ้นกับเราไม่ว่าจะเป็นความเจ็บปวดทั้งทางกายหรือทางใจ หรืออาจเกิดการสูญเสียทรัพย์สินเงินทองในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนี้สินหรือการสูญเสียทรัพย์สินโดยพลัน เป็นต้น

การกระทำดังกล่าว จะใช้หลักธรรมในข้อที่ว่าอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) หรือข้อธรรมที่ว่าด้วยอินทรีย์ 5 การก่อให้เกิดความเชื่อ (ศรัทธา) การก่อให้เกิดความเพียร (วิริยะ) การก่อให้เกิดความระลึกได้ (สติ) การก่อให้เกิดความตั้งมั่น (สมาธิ) และการก่อให้เกิดความรอบรู้ (ปัญญา) หรือพละ 5 (สิ่งที่ก่อให้เกิดพลังในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความเชื่อ (ศรัทธา) ความเพียร (วิริยะ) ความ

ระลึกได้ (สติ) ความตั้งมั่น (สมาธิ) ความรอบรู้ (ปัญญา) มาเป็นเครื่องก่อให้เกิดแรงบันดาลใจหรือกำลังใจในการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มคน ซึ่งในทางโลกจะเรียกศัพท์กลุ่มนี้ ในชื่อต่างๆ กัน อาทิ engagement, empowerment, incentive หรือ motivation เป็นต้น

เมื่อนำข้อธรรมหรือหลักธรรมทั้งหมดมาประมวลเข้าด้วยกัน โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่คำว่า สติ และสัมปชัญญะ โดยในกระบวนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยพบว่า หลัก “โพชฌงค์” หรือการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันตัวเอง นั่นคือ “การรู้สภาพแห่งตน-รู้จิตของตน-รู้ธรรมในการรักษาดตน-รู้การกระทำให้ตน” โดยหลักโพชฌงค์ หรือ ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หรือองค์ของผู้ตรัสรู้ ประกอบด้วย 1) สติ (สติสัมโพชฌงค์) ความระลึกได้ สำนึกพร้อมอยู่ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับเรื่อง 2) ธัมมวิจยะ (ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์) ความเพียรธรรม ความสอดส่องสืบค้นธรรม 3) วิริยะ (วิริยสัมโพชฌงค์) ความเพียร 4) ปีติ (ปีติสัมโพชฌงค์) ความอิ่มใจ 5) ปัสสัทธิ (ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์) ความสงบกายใจ 6) สมาธิ (สมาธิสัมโพชฌงค์) ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วในอารมณ์ และ 7) อุเบกขา (อุเบกขาสัมโพชฌงค์) ความมีใจเป็นกลาง เพราะเห็นตามเป็นจริง

ในท้ายที่สุดของการดำรงชีพและดำเนินชีวิตของคนคือ การต้องการความสงบสุขในชีวิตของตนนั่นเอง และการนี้ในทางธรรม จะใช้หลักธรรมหรือข้อธรรมที่ว่าด้วย โพชฌงค์ 7 องค์แห่งการตรัสรู้ หรือความรู้ 7 ประการ ได้แก่ ความระลึกได้ (สติ) ความพิจารณาในธรรม (ธัมมวิจยะ) ความเพียร (วิริยะ) ความอิ่มใจ (ปีติ) ความสงบสบายใจ (ปัสสัทธิ)

ความตั้งมั่น (สมาธิ) และความวางเฉย (อุเบกขา) ซึ่งหมายถึง การรู้เท่าทันในการกระทำของผู้อื่น หรือสิ่งที่เข้ามากระทบความรู้สึกนึกคิดของเรา การที่เราใช้ความรู้ในการวิเคราะห์แยกแยะและสร้างความรู้ในการจัดกระทำกับสิ่งที่เข้ามากระทบ หรือปัญหาของชีวิต ความพยายามในการกระทำที่จะต่อสู้กับปัญหาต่างๆ เหล่านั้นโดยใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ การสร้างกำลังใจเมื่อพบกับอุปสรรคและมีใจสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ความสุขความสงบ (โดยอาศัยสติสัมปชัญญะและความมุ่งมั่นในการกระทำ) ในขณะที่เผชิญหน้ากับความยากลำบากในสิ่งที่จะต้องตัดสินใจหรือต้องต่อสู้กับความไม่ยอมได้ไม่ยอมแพ้ หรือความอยากได้ความอยากมี หรือความรู้สึกรู้สึกว่า “ของมันต้องมี” เป็นต้น การกระทำดังกล่าวเมื่อขยายวงออกไปสู่การใช้ชีวิตในสังคมของบุคคลก็จะใช้หลักธรรมในข้อที่ว่าด้วยความรู้ที่เป็นความจริงของการใช้ชีวิตในทางโลก 4 ประการอันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค หรือที่เรารู้จักในนามของอริยสัจ 4 เข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และอาศัยข้อธรรมทั้ง 8 ของมรรค เข้ามาเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต เพื่อให้นำไปสู่ความสงบสุขของชีวิตในท้ายที่สุด

4. หลักธรรมในนวโกวาทกับการนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การที่สังคมวิฤตในทุกวันนี้มีสาเหตุหลักมาจากหลักการคิดแบบแยกส่วน และสุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ไม่ได้คิดแบบองค์รวม ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นกลไกในปัจจุบันหรือเป็นกระแส

หลักขับเคลื่อนสังคมในปัจจุบัน ผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่อิงแอบกรอบคิดตะวันตกยิ่งทำให้สังคมหลุดขาดจากสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจมากขึ้น

ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงเปรียบเสมือนวิศวกรของสังคมที่ต้องมีหลักการในการออกแบบการพัฒนาคนในสังคม และใช้หลักธรรมในนวโกวาทเป็นเนื้อหาหลักหรือกิจกรรมหลักในการพัฒนาคนผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน และ/หรือนอกระบบโรงเรียน และ/หรือตามอัธยาศัย โดยออกแบบกระบวนการศึกษาเรียนรู้ด้วยการทำให้ “ธรรม” เป็นหนึ่งเดียวกับ “การดำเนินชีวิต” และเป็นเรื่องสำคัญที่มาเติมเต็มและสร้างสมดุลให้กับการดำเนินชีวิต

หลักการทำให้ธรรม เป็นหนึ่งเดียวกับการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องที่ไม่ได้มีหลักการมากมาย โดยยึดหลักการเข้าใจในเจตนาของหลักธรรม ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท รู้เท่าทันความจริงของชีวิตในฐานะ “มนุษย์” ซึ่งคือ การเรียนรู้ให้เข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติในโลกตามหลักการธรรมนิยาม และยอมรับความจริงตามหลักการนั้น ไม่ปฏิเสธความจริงของโลกที่เราได้รับ มนุษย์สามารถกำกับควบคุมพฤติกรรมการกระทำของตนต่อคนอื่นในฐานะสมาชิกในสังคม ตามบทบาทหน้าที่ โดยการจัดการศึกษาหรือการฝึกจิตมนุษย์ในแต่ละระดับ ย่อมมีความแตกต่างกันตามศักยภาพของมนุษย์ในแต่ละวัย หากแต่เมื่อเกินกว่าจะเติบโตเต็มที่แล้ว การฝึกมนุษย์ผ่านหลักธรรมย่อมก่อให้เกิดความเป็นมนุษย์ในสังคมได้อย่างสูงสุด อันกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักโพชฌงค์บนฐานของสติและสัมปชัญญะ นั่นเอง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานทางการศึกษา ควรศึกษาและเรียนรู้หลักนวกวาท และแปรลงสู่กระบวนปฏิบัติผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ระบบการศึกษาทั้งสามเป็นเครื่องมือ

1.2 กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอุดมศึกษาฯ ควรพัฒนาหลักสูตรหรือออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งในการนำข้อธรรมในนวกวาทมาเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน

1.3 นักวิจัยทางการศึกษาควรศึกษาแก่นทางพุทธศาสตร์ และนำอรรถาธิบายมาเผยแพร่ให้กับคนในสังคมยุคใหม่ได้ทราบอย่างเป็นเหตุเป็นผล ไม่ใช่อธิบายในมิติมหัศจรรย์ที่เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ (ความเป็นจริง) ไม่สามารถอธิบายได้ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในหลักการทางศาสนา โดยเฉพาะการนำหลักโพชฌงค์มาใช้ในการดำเนินชีวิตบนฐานสติสัมปชัญญะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาหลักธรรมในหลักมงคล 38 ประการ ในฐานะหลักการพัฒนาตนจากโลกียะชนสู่การเป็นอริยชน

2.2 ควรมีการวิจัยความหมายของข้อธรรมในพระไตรปิฎก และแปลความหมายออกมาในระดับโลกียชน เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและนำไปใช้ในสังคมปัจจุบัน

2.3 ควรศึกษาหลักการทางพุทธศาสน์ และแปลออกมาเป็นภาษาทางโลกที่โลกียชน

สามารถสดับได้และนำไปใช้ประโยชน์ได้ พร้อมกับนำไปเผยแพร่ให้สามารถนำไปใช้ได้จริง

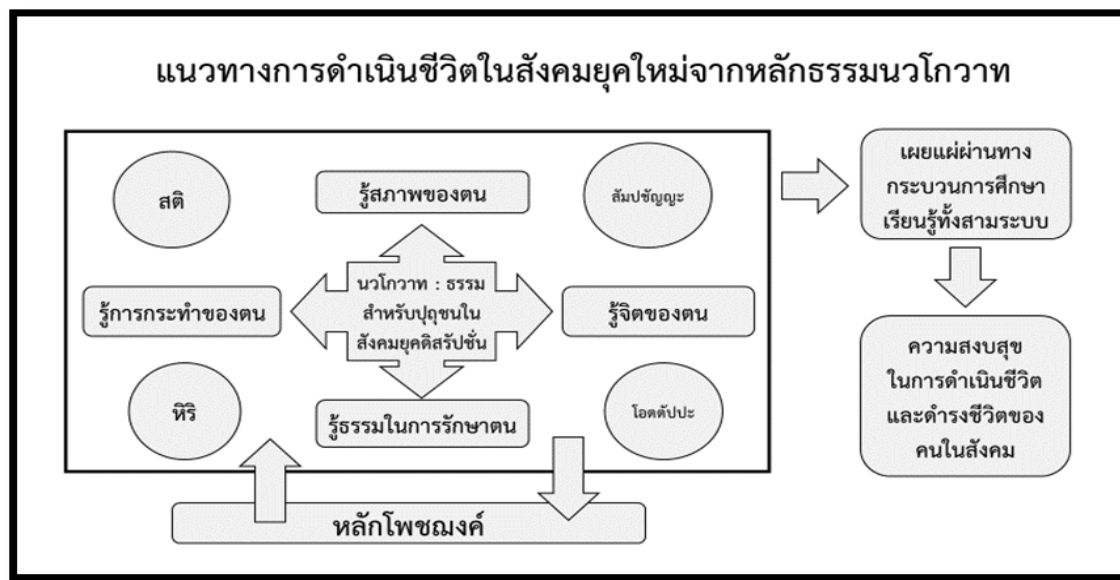
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยหลักธรรมในนวกวาทกับการนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิสรพ์ชน ทำให้ผู้วิจัยได้้องค์ความรู้ ดังนี้ 1) ้องค์ความรู้ของนวกวาททำให้เกิดความรู้เท่าทันความจริงของชีวิตในฐานะ “มนุษย์” อย่างมีเหตุผล กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้ให้เข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติในโลกตามหลักการธรรมนิยาม และยอมรับความจริงตามหลักการนั้น ไม่ปฏิเสธความจริงของโลกที่เราได้รับ มนุษย์สามารถกำกับควบคุมพฤติกรรมกระทำของตนต่อคนอื่น ในฐานะสมาชิกในสังคม ตามบทบาทหน้าที่และเลือกใช้สิ่งที่ดีมาพัฒนาตนเอง ละเว้นการทำในสิ่งที่ไม่ดี และรักษาใจของตนเองให้ปกติ 2) สังคมไทยยังมีความรู้ค่อนข้างน้อย และหรือขาดความเข้าใจในหลักธรรม ทำให้ไม่สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าจะมีการจัดการศึกษารายวิชาพระพุทศาสนาในสถานศึกษาก็ตาม ควรจะมีการจัดการศึกษาหรือออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละระดับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยการทำจัดการศึกษาในลักษณะให้ความรู้ความเข้าใจในเจตนาที่แท้จริงของหลักธรรม และทำให้ “ธรรม” เป็น หนึ่งเดียวกับ “การดำเนินชีวิต” อันเป็นเรื่องสำคัญที่มาเติมเต็มและสร้างสมดุลให้กับการดำเนินชีวิต หลักการทำให้ธรรมเป็นหนึ่งในเดียวกับการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องที่ไม่ได้มีหลักการยุ่งยากมากมายกล่าวคือ

มีหลักอยู่ที่การเรียนรู้หลักธรรมอย่างเข้าใจและดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ซึ่งหมายถึงการไม่

ประมาทในการประกอบอาชีพในการศึกษาในการทำความดี หรือกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 2 แสดงกรอบคิดการนำหลักธรรมในนวโกวาทไปใช้ในการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. เข้าถึงได้จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/dictionary_of_buddhism_pra-muan-dhaama.pdf
- _____. (2559). *โพชฌงค์: พุทธวิธีเสริมสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ และกฤษณา วรรณกลาง. (2563). นวโกวาทกับการเป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิตของคนในยุคสังคมพลิกผัน (Disrupt Society). *การบริหารและนวัตกรรมการศึกษา*, 3(1), 91-112.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (ม.ป.ป.). *นวโกวาท (ฉบับประชาชน)*. เข้าถึงได้จาก http://www.doisaengdham.org/images/column_1388754756/Nawakovat.pdf
- Coraline Team. (2019). *Disruption คืออะไรกันแน่?*. เข้าถึงได้จาก <https://www.coraline.co.th/single-post/2019/08/19/What-is-Disruption>

